

НОВЕЛИТЕ НА ДЖОВАНИ СЕРКАМБИ: ПО СЛЕДИТЕ И ВСТРАНИ ОТ „ДЕКАМЕРОН“

Петя Петкова-Сталева

Резюме

Сборникът „Новели“ на Джовани Серкамби е още едно стъпало в развитието на жанра: макар привидно да следва очертания от „Декамерон“ път, могат да се открият редица новости, които му отреждат по-специално място. Авторът-разказвач има привилегирована позиция в художествения свят на произведение, като се вписва в обрамчващия разказ като един от действащите персонажи за създаването на една максимално „реалистична“ повествователна ситуация. Ролята му на разказвач и на автор на книгата е официализирана вътре в самото повествование. Целта на разказването на новели еволюира в сборника от утеха по време на дългия път в началото на сборника до поука, съдържаща се в примерите, достойни за подражание. Пътуващата дружина, която доброволно се съгласява да се подчинява на определени правила, може да се разгледа като модел на обществото в умален вид, а сформиранието ѝ – политически и социален проект, основаващ се на християнския морал. Пътят, в който се отправя дружината, следователно, далеч не цели само физическото оцеляване, но и спасение от духовната смърт, като се превръща в символ на жизнения път на човека. Новост в новелистиката са и заглавията на новелите, което почти няма да има прецеденти през следващите две столетия.

Ключови думи: новела, обрамчващ разказ, автор-разказвач, наслада, поука

Петя Петкова-Сталева – Нов български университет, София, България

*Петя Петкова-
Сталева*

През втората половина на XIV век – началото на XV век живее и твори Джовани Серкамби (1348–1424 г.) – още един автор, посветил перото си на новелата. И той, както всички автори, след появата на „Декамерон“, са под влиянието на шедьовъра на Бокачо, който издига малката повествователна форма на съвсем друго ниво. Едни автори ще следват големия модел, други ще се дистанцират, като правят уговорки относно стила си, но реално в следващите няколко века никой творец, дръзнал да пише новели, не може да игнорира тази творба. В структурирането на сборника си с новели Серкамби привидно следва модела на Бокачо, като новелите са поместени в обрамчващ разказ. В същото време в творбата му с непретенциозно заглавие „Новели“ се наблюдават доста съществени разлики от първообраза.

Серкамби е роден в град Лука, област Тоскана, наследява от баща си аптека, като част от дейността ѝ се е състояла в производството и продажбата на книги – нещо обичайно за неговото време. Активно участва в политическия живот на своя град, като плод на пристрастия са неговите „Хроники“ в две части, в които разказва за събитията от 1164 г. до 1423 г., а произведението остава недовършено поради кончината на автора. Другото произведение, стигнало до нас благодарение на копие, направено от племенника му Джанино, е сборник от 155 новели. Произведението остава почти неизвестно до началото на XIX век, когато са публикувани само част от новелите, и едва през втората половина на XX век се появява пълното издание на творбата (срв. Мари 2018).

Произведението започва с „Въведение“, което очертава ситуация, привидно приличаща на тази в „Декамерон“: отново причината за събирането на дружината е върлуващата чума, но в град Лука през 1374 година. В случая няма да коментираме излишно посочената година, защото самият Серкамби в своите „Хроники“ пише, че чумата всъщност покосява Лука през 1371 и 1373 година, а през 1374 година трябва вече да е стихнала. Приликите с шедьовъра на Бокачо свършват с мотива за събирането на дружината: при

НОВЕЛИТЕ НА
ДЖОВАНИ СЕРКАМБИ:
ПО СЛЕДИТЕ И ВСТРАНИ
ОТ „ДЕКАМЕРОН“

↳ Тук и надолу, ако не е посочено друго, преводът е на автора (П.П.).

Серкамби нямаме описания какво е предизвикала чумата, но тя се разглежда като справедливо Божие наказание, изпратено на хората за техните дела.

Събира се голяма група мъже и жени, свещеници и монаси, които решават да напуснат града, за да избегнат от чумата и спасят тялото и духа си, като си определят среща една неделя през февруари 1374 година в църквата Санта Мария дел Корсо:

Et essendo alquanti omini e donne, frati e preti et altre della città di Lucca... [...] E raunati insieme, li ditti diliberonno di Lucca partirsi e per la Italia fare il loro camino con ordine bello e con onesti e santi modi. (Серкамби 1972: 4).

„И тъй като доста мъже и жени, монаси и свещеници и други от град Лука... И като се събрали заедно, същите решиха да заминат от Лука и из Италия да минат като спазват изряден ред, с честно и богоугодно поведение.“¹

Още в самото начало се открояват няколко явни разлики спрямо „Декамерон“:

- дружината няма точни количествени измерения, като и напред в произведението няма да има никакви уточнения в тази посока;
- дружината е разнородна: мъже и жени, свещеници и монаси, деца;
- решението е да напуснат града, за да се отправят на дълъг път из Италия, като обикалят почти целия полуостров;
- пътуването трябва да се осъществи при добър ред, честни и благочестиви действия.

Дружината решава да си избере предводител и в този момент се откроява на преден план образът на Алуизи, изключителен човек, който се обръща към своите съграждани:

Cari fratelli e a me maggiori, e voi care e venerabili donne che qui d'ogni condizione sete qui raunate per fuggire la morte del corpo e questa pestilenzia, prima che ad altro io vegna, dirò che, poiché diliberati siemo per campare la vita e fuggire la peste, debiamo

Петя Петкова-
Сталева

eziandio pensare di fuggire la morte dell'anima, la quale è più d'averne cura che lo corpo. (Серкамби 1972: 4).

„Скъпи братя и по-големи от мен, и вие скъпи и почитаеми жени, които от всеки ранг сте се събрали тук, за да избегнете телесната смърт и тази чума, преди да стигна до друго, ще кажа, че, тъй като сме решени да спасим живота и да избегнем чумата, трябва да започнем да мислим да избегнем смъртта на душата, за която повече трябва да се грижим отколкото за тялото.“

Поставянето на акцента върху спасяването на душата измества проекта в посока на християнската етика и морал, които ще се спазват по време на пътуването, за да може дружината да се завърне „без срам“ в града и по домовете си, като „из всичките земи е дала добър пример“ (Серкамби 1972: 4). Всъщност в периода, когато пише новелите и втората част на „Хрониките“, в град Лука е активно религиозно-политическото движение на „белите пилигрими“, което под знака на Христовото разпятие цели да разпространява мир в градовете, раздирани от политическите борби (срв. Мари 2018). Много е вероятно, белите пилигрими да са подсказали идеята за пътуващата дружина, която да послужи за пример със своето странстване.

За предводител, съвсем логично, е избран Алуизи, като той придобива статута на едноличен господар, комуто всички трябва да се подчиняват. Предводителят поема организирането на пътуването, като първата стъпка е насочена към финансовото осигуряване на дружината. За тази цел той подканва всички да участват, като се събира значителна сума във фиорини с уговорката, че каквото не бъде похарчено, ще бъде върнато. За управление на средствата назначава следователно ковчежник и двама помощници, които да се грижат за нуждите на мъжете и жените. Прави се интересно разграничение: помощникът, който ще се грижи за нуждите на мъжете, е умен младеж, който подчертано не е скъперник, докато за жените ще се грижи мъж на зряла възраст, пестелив при харченето.

НОВЕЛИТЕ НА
ДЖОВАНИ СЕРКАМБИ:
ПО СЛЕДИТЕ И ВСТРАНИ
ОТ „ДЕКАМЕРОН“

Следват заповеди относно поведението на членовете на дружината, които трябва да се предпазват от всякакви нечестни действия, а свещениците са натоварени всяка сутрин да отслужват литургия, а преди вечеря да изпълняват морална песен.

Не пропуска да се погрижи и за доброто настроение на пътниците, като се разпорежда кои с песни и танци ще веселят дружината.

Предводителят се държи като управник на едно общество в умален вид, който се грижи за благосъстоянието, но едновременно и за порядъчността и доброто настроение на подвластните си. В така сформирана пътуваща дружина прозира един вид политически проект, който кореспондира в известен смисъл с реалната ситуация в родния град на Серкамби, където се установява на власт влиятелното семейство Гуиниджи, в чиято орбита се движи и самият писател (срв. Мари 2018).

Последната заповед на предводителя преди да тръгнат на път е свързана с отразяването на това пътуване:

A colui il quale sen' cagione ha di molte ingiurie sostenute, et a lui senza colpa sono state fatte, comando che in questo nostro viaggio debbia esser autore e fattore di questo libro e di quello che ogni di li comanderò. Et acciò non si possa scusare che a lui per me non li sia stato per tutte le volte comandato, et anco per levarlo se alcuno pensiero di vendetta avesse, contrò uno sonetto innel quale lo suo proprio nome col soprano me vi troverà. E pertanto io comando senz'altro dire che ogni volta che io dirò: "Autore, di la tal cosa", lui senz'altra scusa la mia intenzione <segua>. (Серкамби 1972: 5).

„На този, който без причина понесе множество обиди, а те му бяха нанесени без вина, заповядвам на това наше пътуване да бъде автор и творец на тази книга и на това, което всеки ден му поръчам. И за да не може да се извинява, че не му е поръчано от мен всеки следващ път, а също за да го предпазя, ако някой си помисли за отмъщение, ще

Петя Петкова-
Сталева

кажа един сонет, в който своето име с презимето си ще открие. А следователно аз разпореждам безусловно всеки път като кажа: „Авторе, кажи това нещо“, той без никакви извинения моето намерение <да изпълни>.“

Този цитат е програмен за цялото произведение: „назначен“ е автор на книгата, който трябва не само да разказва по време на пътя по заповед на предводителя, но и да опише цялото пътуване. Следователно обрамчващият разказ следва отделните етапи на маршрута, без обаче да придобива статута на пътепис, тъй като местата, на които отсяда дружината, са представени крайно лаконично, функционално за разказването. Следва не точно сонет, защото не се вписва в стихотворната му форма, наложила се вече в италианската литература, но същината е друга – в акростих се появяват името и фамилията на автора на книгата Джовани Серкамби – „*Giovanni Sercambi*“:

Già trovo che si diè pace Pompeo
Immaginando il grave tradimento,
Omicidio crudele e violento,
Volendo ciò Cesare e Tolomeo.
An' Ecuba quel < > reo
Nativo d'Antinor (il cui nom sia spento)
Nascose in su l'altare, e con gran passione
Il convertì ringraziando Deo.
Sotto color di pace ancora Giuda
El nostro salvator Cristo tradìo
Rendendo sé di vita in morte cruda.
Considerando ciò dommi pace io:
Avendo sempre l'anima mia cruda
Mossa a vendetta, cancello il pensier mio.
Ben dico che la lingua colla mente
Insieme non disforma in leal gente. (Серкамби 1972: 6–7).

Този автор, който до този момент е „разтворен“ в едно привидно третолично повествование, излиза на преден план, защото макар да не говори в първо лице, се очертава ясно образът му. В същото време той е и един от спътниците, което означава, че не е просто пряк свидетел на случващото се, но и участник. От-

НОВЕЛИТЕ НА
ДЖОВАНИ СЕРКАМБИ:
ПО СЛЕДИТЕ И ВСТРАНИ
ОТ „ДЕКАМЕРОН“

ново е налице компанията от слушатели за неговите новели, макар че същата пътува. Всъщност двамата герои от обрамчващия разказ, които имат име и лично присъствие, са предводителят и „авторът“, както се обръща към него. Това поставя автора-разказвач в една привилегирована позиция спрямо останалите членове на пътуващото „общество“, тъй като те остават анонимни или са определени като хомогенни групи: свещеници, жени, певци и т.н. За разлика в повечето сборници, в които новелите са поместени в обрамчващ разказ и разказват в определен ред всички членове на дружината, тук разказва само авторът-разказвач, като по този начин той не се афишира като преразказвач чужди разкази, както прави включително Бокачо. В същото време, трябва да отбележим, че това води до известна монотонност на повествованието: отсъства Бокачовото наслагване на повествователни пластове, което допълнително внушава многообразието на света.

След „назначаването“ на автор на творбата, обрамчващият разказ продължава изцяло като третолично повествование, а авторовите прояви могат да се третират като пряка реч вътре в него. Думите на разказвача в повечето случаи се появяват в кавички, както се случва с пряката реч на предводителя и на героите от разказаните истории:

...l'altore con reverenza disse che farè' il suo comandamento, dicendo a tutta la brigata: «Omini e donne d'ogni condizione, chi desidera piacere ascolti alquante novelle che vo' a dire»; incominciando in questo modo: ... (Серкамби 1972: 69).

„...авторът с почитание каза, че ще изпълни заръката му, казвайки на цялата дружина: „Мъже и жени от всякакъв ранг, който желае забавление, да слуша няколкото новели, които почвам да разказвам“, като подхвана така: ...“

Времето на повествованието в текста се актуализира в рамките на пряката реч на разказвача и на разказаните от него новели, като той се обръща към своите слушатели директно в първо лице, докато в

Петя Петкова-
Сталева

обрамчващия разказ остава един от персонажите. За първи път в текста това се случва в края на новела 15, като се обръща директно към своите спътници, от които се очаква ответна реакция на следващия ден:

Domando a voi, donne et omini, chi ha miglior ragioni dell'acquisto di Drugiana: o Torre, o Rondello, o Spazza, o Sentimento, o Diritto? E questo mi direte domane quando saremo levati per andare a nostro camino. (Серкамби 1972: 48).

„Питам вас, жени и мъже, кой има по добро основание закупуването на Друджана: или Торе, или Рондело, или Спаца, или Сентименто, или Дири-то? А това ще ми кажете утре, когато станем, за да потеглим отново.“

Един единствен път в текста се появява и образът на читателя успоредно с този на слушателите, като по този начин се напомня и фактът, че книгата е адресирана и към публика извън пътуващата дружина, като актуализирането на акта на повествование става в средата на разказваната новела (новела 51):

Pensa ora, lettore e voi che udite... (Серкамби 1972: 48).

„Помисли сега, читателю и вие, които слушате...“

При обръщенията, които отправя разказвачът, може да се направи едно интересно разграничение. В част от тях той се обръща към предводителя и дружината като реални слушатели на новелите в рамките на текста. Така например в новела 26, след като е въвел основните герои от разказа, имаме точно такова обръщение:

Or perché la brigata e voi, preposto, vi siete in uno dilettevole luogo posti a riposare e fugito l'aire cattiva di Bolsena, per rinfrescamento dirò alcune belle novelle e sentenzie per la ditta madonna Bambacaia asolute e narrate. (Серкамби 1972: 70).

„Сега тъй като дружината и Вие, водачо, отседнахте в това приятно място да отпочинете и да избягате от лошия въздух на Болсена, за ободряване

НОВЕЛИТЕ НА
ДЖОВАНИ СЕРКАМБИ:
ПО СЛЕДИТЕ И ВСТРАНИ
ОТ „ДЕКАМЕРОН“

ще кажа някои хубави новели и сентенции за тази мадона Бамбаша.“

Обръщението може да бъде по-общо, но да се усеща, че е насочено към спътниците на автора, като стандартно това се случва непосредствено преди предстоящата новела, тоест в известен смисъл извън обрамчващия текст (новели 32 и 116):

Carissime donne, e vo', omini desiderosi di udire...
(Серкамби 1972: 82).

„Скъпи жени, и вие, мъже, желаещи да чуете...“

Carissimi fratelli e maggiori, e voi, carissime et onestissime donne, io v'ho proposto di dire alcune novelle... Серкамби 1972: 274).

„Скъпи братя и старейшини, и вие, скъпи и почетени жени, аз съм намислил да ви разкажа някои новели...“

В други случаи обръщението към спътниците е допълнено с формули, които подсказват латентен диалог с разказвача (новела 121, Серкамби 1972: 289) или съдържат експлицитно уточнение, че тези, към които се обръща, присъстват на място (новела 156):

S>i (come) molti di voi, omini e donne, potete avere udito dire, ... (Серкамби 1972: 289).

„Тъй като мнозина от вас, мъже и жени, може да сте слушали да се разказва...“

C>arissimo proposto, e voi, cari e venerabili religiosi et altri omini, e voi, onestissime donne le quali qui siete, e simile a quelle che non ci sono, io credo che a ciascun di voi... (Серкамби 1972: 417).

„Скъпи предводителю, и вие, скъпи и преподобни свещеници и други мъже, и вие почетени жени, които тук присъствате, а също тези, които не са тук, аз вярвам, че всеки от вас...“

Имаме обаче цяла серия обръщания на разказвача в рамките на обрамчващия текст – спорадични в първата половина на творбата, а от новела 92 до края на

Петя Петкова-
Сталева

сборника предшествващи всяка следваща новела, които е трудно да се класифицират като насочени директно към пътуващата дружина. Както вече отбелязахме, тя може да се разглежда като умалено общество, но членовете му в известен смисъл са подбрани, като са приели да се подчиняват на предводителя и да се въздържат от всякакви действия и постъпки, които биха могли да се интерпретират като нечестни или непочтени. В обръщенията на разказвача се очертава доста разширена публика, за която разказаните новели трябва да послужат за пример, като те всичките започват „*A voi, ...*” (За вас, ...) и следва категорията „на прицел“ със своите постъпки и действия, заради които новелата ще послужи за пример. Биха могли да се сведат до няколко големи групи, към които са насочени, но в същото време се явяват и реални герои в новелите. По този начин потенциалните читатели, които в голямата си част са слушатели предвид века на създаване на творбата, и болшинството от героите на новелите се препокриват като типаж. Така например в началото на новела 28 разказвачът сравнява героите ѝ с дружината, която се е настанила на цъфнала поляна:

Funno in Firenze alcune giovane e giovani che essendo in uno prato fiorito come ora siamo noi, che venendo a disputare tra loro dell'amore delle donne... (Серкамби 1972: 72).

„Имаше във Флоренция едни девойки и младежи, които, като били на една цъфнала поляна, както сега сме ние, започнали да спорят помежду си за любовта на жените...”

Създава се очакваната публика – читатели и слушатели – извън пътуващата дружина, а много вероятно и нещо като събирателен образ на съгражданите му, за които основно е било предназначено произведението:

- най-общо мъже и жени, които не се грижат достатъчно за здравето си (новела 24), които проявяват суета (новели 97, 116), които обичат да се подиграват (новела 146);

НОВЕЛИТЕ НА
ДЖОВАНИ СЕРКАМБИ:
ПО СЛЕДИТЕ И ВСТРАНИ
ОТ „ДЕКАМЕРОН“

- мъже, които се оставят жените да ги лъжат (новели 98, 101), които проявяват скъперничество (новела 103, 113), които изневеряват и се излагат на опасност заради любовта (новели 104, 125, 131, 138) и ревнивите (новели 130, 143, 144);
- младежи, които искат всичко веднага (новела 92), които търсят любов при чужди жени (новела 96), които нямат достатъчно опит в живота (новела 106);
- жени, разделени в няколко категории: „безкрайно честни“ (новела 153), злонамерени (новели 32, 152, 154), неверни (новели 127, 129, 135) и глупави (новели 95, 128);
- невежи търговци (новела 93);
- лъжците и тези, които се оставят да ги лъжат (новели 94, 117, 147);
- духовните лица: монахини, които не устояват на обета за целомъдрие (новела 100), свещеници, които не изпълняват дълга си (новела 111, 141);
- лакомите (новели 109, 110);
- съдиите, които издават присъди (новела 112) и други описани по начина на действие в определени обстоятелства.

Обрамчващият разказ служи за връзка между новелите: в първата половина на произведението тези части са доста лаконични, като се отбелязва накъде се е запътила дружината и следователно предводителят поръчва на автора да продължи с някоя хубава новела, докато стигнат до съответната дестинация:

U>dito il preposto la dilettevole novella [...] essendosi già partiti da Pisa, e voltosi a l'altore dicendoli che segua qualche bella novella piacevole fine che giungeranno alla città di Volterra, l'altore presto a ubidire disse: ... (Серкамби 1972: 12).

„След като предводителят изслуша забавната новела [...], тъй като бяха вече заминали от Пиза и като се обърна към автора му каза да продължи

Петя Петкова-
Сталева

с някоя хубава приятна новела докато стигнат до град Волтера, авторът веднага се подчини и каза: ...“

Levati la mattina, comandò a l'altore che una novella dica fine che giunti seranno alla città di Mantova. (Серкамби 1972: 335).

„Като станаха сутринта, заповяда на автора да каже една новела, докато стигнат до град Мантуа.“

Във втората половина, макар и все така схематично, описанието на престоя на дружината на едно или друго място е разширено със заниманията преди и след вечеря като песни, танци и морални поуки.

Основно се разказва, докато дружината пътува, защото разказването облекчава дългия път, както уточнява „авторът“:

L'altore disse: «A me pare l'un di mille che di questo paese usciamo, e perché la brigata passi con allegrezza dirò alcuna novella»... (Серкамби 1972: 63).

„Авторът каза: „Струва ми се, че хиляди дни излизаме от този град, и за да прекара весело дружината, ще разкажа някоя новела“ ...“

...dirò una novella acciò che 'l camino si passi con piacere... (Серкамби 1972: 65).

„...ще разкажа една новела, за да mine приятно пътят...“

La piacevole novella ditta consolidò la brigata; non ostante che 'l camino fusse assai lungo, ... (Серкамби 1972: 413).

„Разказаната приятната новела утеши дружината; въпреки че пътят бе доста дълъг...“

Идеята, че с разказването на новели дългият път минава по-приятно и весело, ще срещаме и през следващите векове при други автори, но за първи път в италианската новелистика се появява именно при

НОВЕЛИТЕ НА
ДЖОВАНИ СЕРКАМБИ:
ПО СЛЕДИТЕ И ВСТРАНИ
ОТ „ДЕКАМЕРОН“

Серкамби. Периодично на разказването се отреждат и моментите на отдих между два прехода, като мястото може да бъде цъфнала поляна (новела 26):

Giunto il proposto e la brigata in uno bel prato fiorito colle dilettevole novelle de' du' simplici, postosi a sedere innel mezzo di quel bel prato e la brigata d'intorno et a l'autore comandando che, mentre che innel prato dimorano, alcune novelle di piacere dica fine che la brigata si sera riposata... (Серкамби 1972: 65).

„Като стигна предводителят и дружината до една хубава цъфнала поляна със забавните новели за двамата глупаци и се настани наред тази хубава поляна, а около него дружината и на автора поръча, докато останат на поляната, няколко новели да разкаже за удоволствие, докато дружината си отпочине...“

В някои градове дружината се спира за по-дълго време, като Рим, където остават цели десет дни, за да го разгледат, в Неапол – пет дни, Флоренция, Милано, Венеция и други повече от една нощ. В тези случаи се разказва преди вечеря, както повелява предводителят, а мястото може да бъде веранда или градина там, където са отседнали:

... e poi il proposto comandò a l'altore che una novella dica fine che l'ora della cena serà venuta. (Серкамби 1972: 360).

„...а след това предводителят нареди на автора да разкаже една новела докато дойде време за вечеря.“

В дните, когато стигат по-рано и още не е време за вечеря или тя още не е готова, предводителят отрежда времето било за забавления, като нарежда да се изпеят няколко песни, било за морална поука, като натоварените с тази задачи, естествено, са духовните лица, които са част от дружината, или самият „автор“.

Целта на разказването еволюира в рамките на сборника, а самият разказвач поэтапно афишира различната си интенция. Както посочихме по-горе, ос-

Петя Петкова-
Сталева

новна цел на разказването е да облекчи дългия път, като могат да се приведат още примери (новела 121):

...quando l'omo ha per fare alcuno camino come ora noi facciamo, che col bello novellare il camino si passa; ... (Серкамби 1972: 289).

„... когато човек има да върви, както ние сега, с разказване на хубави новели пътят преминава...“

В други случаи целта е да се достави удоволствие на слушателите (новели 26, 151) или да се удовлетвори желанието да се чуе нещо ново и чудато (новела 142):

...l'altore con reverenza disse che farè' il suo comandamento, dicendo a tutta la brigata: «Omini e donne d'ogni condizione, chi desidera piacere ascolti alquante novelle che vo' a dire. (Серкамби 1972: 69).

„...авторът с почитание каза, че ще изпълни заповедта му, като каза на цялата дружина: „Мъже и жени от всякакъв ранг, който желае наслада, нека слуша няколкото новели, които искам да разкажа“.“

Piacevoli donne, è' m'occorre ora di dire una novella, la quale darà a voi alcuno piacere, perché naturalmente ve ne dilettrate. (Серкамби 1972: 399).

„Любезни дами, ред е сега да разкажа една новела, която ще ви донесе наслада, защото наистина ще се забавлявате.“

A voi che desiderate udire novità, io racconterò una novella che vi parà più tosto meraviglia che altro;... (Серкамби 1972: 363).

„На вас, които желаете да слушате нови неща, аз ще разкажа една новела, която ще ви се стори по-скоро чудо отколкото друго;...“

При първите 90 новели разказвачът няколко пъти загатва, че новелите му могат да послужат за пример в определени обстоятелства. От 92-ра новела до края на сборника тонът някак рязко се променя, защото преди всяка новела има обръщение, както вече посочихме,

НОВЕЛИТЕ НА
ДЖОВАНИ СЕРКАМБИ:
ПО СЛЕДИТЕ И ВСТРАНИ
ОТ „ДЕКАМЕРОН“

което не визира конкретно спътниците на „автора“, като формулата е една и съща. За пример предлагаме обръщението преди новела 92, като след това ще се променят адресантът и съответните действия или постъпки, които са за порицаване или възхваляване, или от които човек трябва да се пази, и повтарящата се формула, че ще се разкаже новела, която да служи за пример, с минимални разлики като например променен словоред:

A voi giovani, che disiate tosto per modo di rubar esser ricchi, e fatto il male sete sì pogo savi che la persona coll'aver perdetate, ad exemplo dirò una novella acciò che vi guardiate da tali cose. (Серкамби 1972: 215).

„За вас младежи, които искате бързо да забогатеете като крадете, а след като извършите злото, с толкоз малко разум заедно с имането и човека губите, за пример ще разкажа една новела, за да се пазите от такива неща.“

A voi, donne grosse di pasta, che andate credendo alle falsitadi che tutto di si fanno, io dirò ad exemplo una novella. (Серкамби 1972: 222).

„За вас, недодялани жени, които вярвате на лъжите, които всеки ден се изричат, аз ще разкажа за пример една новела.“

Възможно е, рязката промяна на тона в посока на моралната поука да се дължи на чисто времеви причини, тоест новелите от 92-ра до края да са писани в по-късен етап и следователно да са отговаряли в по-голяма степен на желанието на автора да постигне полза с творбата си, като се впише в литературата, която предлага на читатели и слушатели съвети, произтичащи от възможни житейски ситуации.

Като обърнем поглед към новелите, прави впечатление още нещо ново: обичайните рубрики, познати от „Декамерон“, са заместени със заглавие, което съвсем синтетично насочва слушателя към същината на новелата. Ето как е въведена първата новела от сборника:

Петя Петкова-
Сталева

DE SAPIENTIA
DI ALVISIR DALLA TANA DI LEVANTE, RIC-
CO, CON TRE FIGLIUOLI.
(ЗА ВЕЩИНАТА
НА АЛВИЗИР ДАЛА ТАНА ДИ ЛЕВАНТЕ, БОГАТ,
С ТРИМА СИНА)

Може да се отбележи една особеност на заглавието, стандартно зададено в два реда: на първия ред е човешкото качество, което стои в основата на разказа, на латински, а на втория ред са главните герои на съответната новела. До този момент няма традиция да се озаглавяват новелите в сборниците, като и през следващите два века ще ги откриваме единствено с поредни номера. Сборникът на Серкамби също не успява да създаде такава традиция по простата причина, че остава неизвестен векове наред.

Относно тематиката на новелите, интересът е насочен основно към представяне на „човешката природа“, изтъкана от пороци и добродетели, както се заявява във Встъплението към цялата книга. Авторът обаче се плъзга по повърхността на фактите, без героите му да са представени като характери, а по-скоро като типаж, които да илюстрират едно или друго качество. Това особено добре може да се усети в новелите, чиито сюжети са взети от „Декамерон“: цели 24 новели повтарят истории, известни от шедьовъра на Бокачо. Не бива да забравяме, че авторското право в съвременния смисъл не е съществувало във времето, в което е живял и творил авторът, за който говорим, а сюжетите са преминавали свободно от едно произведение в друго. Интересна обаче е позицията, която Серкамби демонстрира чрез образа на „автора“ в самото произведение. Той не крие, че разказва вече разказвани истории, а няколко пъти изрично отбелязва, че новелата, която ще следва, вече е разказвана от Бокачо (новела 100) или е подобна на друга негова (новела 107):

...ad exemplo dirò una novella che messer Johanni Boccacci narra... (Серкамби 1972: 235)

НОВЕЛИТЕ НА
ДЖОВАНИ СЕРКАМБИ:
ПО СЛЕДИТЕ И ВСТРАНИ
ОТ „ДЕКАМЕРОН“

„...за пример ще разкажа една новела, която месер Джовани Бокачо разказва...“

...ad exemplo dirò una novella quasi simile d'una che messer Johanni Boccacci ne scrive... (Серкамби 1972: 252)

„...за пример ще разкажа новела, много приличаща на една, която месер Джовани Бокачо пише...“

Второто пояснение е по-интересно, защото се демонстрира определена позиция спрямо великия предшественик на Серкамби, за когото той явно не се явява абсолютен авторитет, както е например за Франко Сакети от същия период. Това негово отношение проличава още по-добре в анонса (новела 153), преди да преразкаже добре известната история на Гризелда, с която завършва „Декамерон“ (новела 10, ден X):

E ben che la mia novella sia in similitudine d'una che messer Johanni Boccacci ne tocca innel suo libro, capitolo e, nondimeno questa fu altra, che, rade, se ne troveranno simili. (Серкамби 1972: 408)

„Макар че моята новела има прилики с една, която месер Джовани Бокачо излага в своята книга като история, а все пак тази бе друга, каквато трудно ще са намери сходна.“

Сходството на разказаната от Серкамби история не му пречи да заяви, че новелата му е друга, което кореспондира с позицията му на „автор“, като единствено той разказва в целия сборник. Все пак авторът се чувства длъжен да отбележи определени прилики и сходства, като се има предвид популярността, на която се радва книгата на Бокачо. В същото време очевиден е и опитът да се дистанцира, като заяви своето авторство спрямо разказаните истории.

Както вече отбелязахме, черпенето на сюжети от произведенията на други автори в този период е нещо съвсем обичайно и Серкамби не прави изключение. Без да се впускаме в търсене на източниците, тъй като не влиза в нашите цели, могат да се приведат като пример и други новели, чийто сюжет и взет от извест-

Петя Петкова-
Сталева

ни творби. Така в новела 66 се разказва легендата за Стареца на Планината, добре известна от книгата на Марко Поло „Милионът“.

Изборът на сюжет и локацията на действието в новелите следват в голяма степен маршрута, по който се движи дружината. Така например, докато преминава през Тоскана, и по-точно през зоната Марема тоскана, считана за опасна, новелите разказват за брутални убийства, а героите са разбойници и крадци. През десетте дни престой в Рим, авторът ни връща в древната история на града, а с приближаването на Венеция, водещата тема е свързана с морето и водата. Доста често действието в новелите се развива, където са ношували или ще ношуват, като по този начин се създава усещането за „реалност“ на разказваните истории, тъй като всичко се случва там, където е била или предстои да бъде самата дружина:

In Firenze, dove stanotte albergammo, era uno giovane cavaliere... (Серкамби 1972: 24).

„Във Флоренция, където тази нощ отседнахме, имало един млад рицар...“

... dico che innella città di Perugia, là u' stanotte siamo dimorati,... (Серкамби 1972: 80).

„... казвам, че в град Перуджа, там, където онази нощ намерихме подслон...“

Innella città di Vinegia, dove pensiamo andare, era uno gentiluomo... (Серкамби 1972: 299).

„В град Венеция, където мислим да отидем, имало един благородник...“

Innella città di Verona, dove pensiamo d'andare, al tempo di messer Mastino, era uno gentile uomo nomato Namo... (Серкамби 1972: 325).

НОВЕЛИТЕ НА
ДЖОВАНИ СЕРКАМБИ:
ПО СЛЕДИТЕ И ВСТРАНИ
ОТ „ДЕКАМЕРОН“

„В град Верона, където мислим да отидем, по времето на месер Мастино, имало един благороден мъж на име Номато...“

По този начин допълнително се препращат свързващи нишки между новелите и слушателите, към които те са адресирани и от които „авторът“ търси съпричастност към разказа.

Допълнително усещане за разказ в един план придава художественото време: времето на повествованието и времето на разказаните факти сякаш са се слели в едно. За това допринася използването на глаголните времена в минал план, които са едни и същи както в обрамчващия разказ, така и в новелите. Актът на разказването се откроява единствено в пряката реч на „автора“, където той се обръща директно към своите слушатели, като използва за тази цел сегашно време. В същото време се наблюдава една интересна смяна на времевите планове, тъй като периодически – както в обрамчващия разказ, така и в самите новели – от минало време се преминава в сегашно, което се използва основно за предаване на действия, извършени било от спътниците, било от героите в дадения разказ, който придобива един много по-непосредствен тон, сякаш се случва пред очите на слушателите.

Безспорно е историческото значение на сборника с новели на Серкамби като етап от развитие на новелата, макар векове наред да е бил в забвение. Като новости спрямо предшествениците му могат да се открият:

- остойността на автора и разказвача като привилегирована позиция в художествения свят;
- вписването му вътре в обрамчващия разказ като един от действащите персонажи за създаването на една максимално „реалистична“ повествователна ситуация;
- задаването на заглавия на новелите, което почти няма да има прецеденти и през следващите векове.

Петя Петкова-
Сталева

Сборникът с новели, както и втората част на „Хрониката“, явно остава незавършен, тъй като дружината не успява да се върне в родния си град. Това вероятно е причината да няма заключение или послеслов на автора, каквото може да бъде очакването от страна на читателя.

Обрамчващият разказ с пътуващата дружина, която се доближава до поклонничеството с религиозните практики, наложени от предводителя като ежедневните литургии, постите всяка събота, произнасянето на морални поуки, посещението на църкви и други, очертава един много различен проект спрямо „Декамерон“. Тук също основната цел е да се създаде ред, но този ред не е алтернатива на безредието, породено от чумата, а на породеното от човешките действия и постъпки, независимо от чумата, която тук се явява по-скоро символ, отколкото реалност. Създаваният ред е по-скоро от морален порядък, както е програмирано още във въвеждането, и може да се твърди, че разказването еволюира в сборника от разтуха и наслада към задаване на пример на поведение. Така дружината поетапно се превръща в модел за общество, стъпило върху спазването на морала и Божията воля, за да може да се избегне както физическата, така и духовната смърт.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Мари (2018): Mari, Fabrizio. Sercambi, Giovanni. *Dizionario Biografico degli Italiani*. Volume 92 (2018) [online]. Available from: [http://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-sercambi_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-sercambi_(Dizionario-Biografico)/) [Accessed 21 March 2022].
- Серкамби (1972): Giovanni Sercambi. *Novelle*, a cura di Giovanni Sinicropi, volume primo Bari Gius. Laterza & figli tipografi – editori – librai.